

ISTORIJSKI DOGOVOR?

Nije prošlo ni dva meseca od kako je izabrana nova Vlada a već se suočila sa problemom svih problema u Srbiji – statusom Kosova. Odgovor na pitanje kako će rešavati kosovski problem direktno određuje budućnost Srbije. Kada je već tako, najpametnije je najveći problem rešavati na odmah, a ne skrivati ga pod tepih i bežati od odgovornosti. Stiče se utisak da je Vlada premijera **Ivice Dačića** rešila da bude baš tako.

Prema Ustavu Republike Srbije – Kosovo je južna autonomna pokrajina. Prema faktičkom stanju, na većem delu Kosova funkcioniše samostalna vlast kosovskih Albanaca. Albanci inače čine dominantnu većinu stanovnika na teritoriji koja je jednostrano proglasila nezavisnost 17. februara 2008. godine, što je priznalo 89 zemalja sveta uključujući SAD, 22 zemlje Evropske unije i sve balkanske zemlje izuzev Rumunije i Grčke. Na manjem delu Kosova (tri opštine koje se nalaze uz granicu sa Srbijom i srpski deo podeljenog grada Kosovska Mitrovica), koji je većinski naseljen Srbima, postoji autonomna lokalna srpska vlast koju priznaje Beograd, a koja ne prihvata nezavisnost Kosova. Pored severne oblasti, jedna trećina Srba koji žive na Kosovu nalazi se u enklavama koje su okružene većinskim albanskim stanovništvom i koje, za razliku od severa Kosova, iz praktičnih razloga priznaju vlast i Prištine, i Beograda. Na Kosovu se nalaze i brojni srpski manastiri, mnogi stari više stotina godina, od koji su neki na spisku svetske kulturne baštine UNESCOa. Ovi manastiri se nalaze pod kontrolom Srpske pravoslavne crkve, uživaju autonomiju od strane kosovskih vlasti i imaju posebnu policijsku zaštitu. To je faktičko stanje koje traje od juna 1999. godine, od kako su se sa Kosova povukle srpske snage bezbednosti a kontrolu nad ovom pokrajinom preuzeo je NATO pod okriljem Ujedinjenih nacija.

Izvesno je da će u narednoj godini početi politički dijalog Beograda i Prištine na visokom političkom nivou. To je neminovno jer samo političkim dijalogom postojeće stanje zamrznutog konflikta, koje preta da postane trajno nalik kiparskom, može da se pretvori u održivo političko rešenje od kojeg bi imali koristi i Srbija, i Kosovo. U suprotnom, i Srbija, i Kosovo će postati taoci nerešenog konflikta što će imati trajne posledice na njihovu budućnost.

Politički dijalog između Beograda i Prištine je u interesu svih a pre svega Srba i Albanaca. Pored toga, pat pozicija u kojoj se nalaze i Srbija, i Kosovo zahteva da se traže nova rešenja jer niko nije pobedio – ni oni koji se zalažu za nezavisnost Kosova, ni oni koji su protiv nje. Deo međunarodne zajednice koji podržava kosovsku samostalnost nije uspeo da politikom svršenog čina Srbiju stavi u bezizlaznu situaciju činjenicom da većina zemalja sveta priznaje nezavisno Kosovo. Kosovo, četiri godine od proglašenja nezavisnosti, bez obzira na snažnu podršku SAD i vodećih zapadnih zemalja među kojima su Nemačka, Francuska i Velika Britanija, nije postalo država. Ova zemlja nije članica Ujedinjenih nacija kao i mnogih međunarodnih organizacija od političkih do sportskih. Kosovske vlasti nemaju samo problem sa međunarodnim legitimitetom već i sa Srbima koji žive na toj teritoriji, a koji odbijaju da priznaju nezavisnost Prištine.

Doduše, kosovska Vlada do nedavno nije ni pokušala da komunicira sa kosovskim Srbima, odnosno da konkretnim merama i ustupcima dobije njihovo poverenje. U Prištini su po inerciji očekivali da će međunarodna zajednica pritiskom na kosovske Srbe i Srbiju obezbediti da priznaju nezavisnost Kosova. Kosovo danas, četiri godine po proglašenju nezavisnosti, nema definisane granice koje vlast efikasno kontroliše, najveća manjinska zajednica - Srbi Kosovo ne priznaje kao svoju državu i ima svoj sistem vlasti koji uključuje samostalno školstvo i zdravstvo. Kosovo je jednostavno – nedovršena država. To samo potvrđuje da Priština ne može da se razvija i napreduje kao nezavisna država sve dok ne dobije priznanje nezavisnosti od Srbije, i kosovskih Srba. Zato, zemlje koje su sponzori kosovske nezavisnosti, žele da otpočnu političke pregovore Beograda i Prištine čiji rezultat nastoje da bude da Srbija, u bilo kojoj formi, prizna nezavisnost Kosova.

Za Srbiju su predstojeći pregovori prilika da konačno reši problem koji je opterećuje ceo vek. Srbija je u poslednje četiri godine uspela da se uspešno izbori za sa moćnim zemljama koje su sponzori kosovske nezavisnosti uz pomoć Ruske federacije i NR Kine koje su odbile da priznaju samoproglašenu nezavisnost srpske pokrajine. Srpska diplomatija može da se pohvali da je uspela u borbi da većina država sveta, uključujući i muslimanske zemlje, ne prizna nezavisnost Prištine. Dakle, borba je bila uspešna ali ona iscrpljuje Srbiju. Situacija sa Kosovom negativno utiče na odnose Beograda sa SAD i Evropskom unijom (EU), proces evrointegracija koji je javno objavljen prioritet svih srpskih vlada od demokratskih promena 2000. godine je skoro zaustavljen, a nerešen teritorijalni problem, bez obzira što nema oružanih konflikata, utiče na dolazak stranih investicija i razvoj zemlje. Srbija kao mala zemlja u tranziciji, ne može sebi da priušti luksuz da takav problem drži otvorenim.

Strategija SAD i zapadnih zemalja prema Srbiji u vezi sa nezavisnošću Kosova je jednostavna – pošto Srbija želi da postane članica EU, na svakom koraku njenog napretka ka punopravnom članstvu uslovljavana je normalizacijom odnosa sa Kosovom odnosno nekim novim ustupkom. Istovremeno se od kosovske strane traži samo jedan ustupak – da ne primenjuje silu u rešavanju problema koji ima sa lokalnim Srbima na severu Kosova. Prema ovoj strategiji prvo su rešavani problemi koji nisu politički poput slobodnog kretanja građana, zajedničke kontrole granica ili carine da bi kasnije tokom procesa na dnevni red dolazili politički problemi. Kako se ne bi iritirala srpska javnost ali i zato što ne postoji potpuna saglasnost EU oko samostalnosti Prištine (pet zemalja koje su članice EU nisu priznale nezavisnost Kosova) zvanični Brisel nikada nije saopštio da je prihvatanje nezavisnosti Kosova uslov za članstvo Srbije u EU. Međutim, bilo je potpuno jasno da će na kraju ovog procesa najmanje jedna članica EU (čitaj: Nemačka), pošto se odluke o učlanjenju donose konsenzusom, postaviti pred Srbiju odluku – priznanje nezavisnosti Kosova kao uslov za punopravno članstvo Srbije u EU.

Dok su Srbijom vladali bivši predsednik **Boris Tadić** i njegova proevropska Demokratska stranka (DS) ta strategija zapadnih zemalja bila je delimično uspešna. Tadić i njegove demokrate (narodni naziv za DS) jednostavno nisu imale kud. Evropske integracije su njihov osnovni politički cilj. Demokrate nisu smele da rizikuju neuspeh u procesu inegracija pošto bi to značilo politički krah te stranke.

Međutim, pitanje je da li bi se ovaj proces na kraju završio onako kako su vodeće zapadne zemlje priželjkivale pošto Tadić i DS nisu imali kapacitet da donesu tako krupnu odluku kakva je – priznanje nezavisnosti Kosova. Jednostavno, DS koja ima politički autoritet kada su u pitanju evropske integracije nema imidž stranke koja preterano brine o nacionalnim interesima. Zato bi svaka Tadićeva odluka koja bi Srbiju približila nezavisnosti Kosova – bila smatrana veleizdajom. Upravo zato, demokrate su smislile slogan “I Evropa, i Kosovo” sa kojim su pobedile na izborima 2008. godine. Slogan na najbolji način pokazuje kakvu su politiku demokrate vodile jer se završio rezultatom – ni Evropa, ni Kosovo. Oni su balansirali između potrebe da postignu uspeh u evrointegracijama i zapadnih zahteva da se normalizuju odnosi sa Kosovom. Zato Tadić i demokrate nisu ni pokušali da vode politički dijalog sa Prištinom već su pregovore svodili na tehnički nivo. To je razlog zbog kojeg se Tadićeva vlada prilikom svakog dogovora sa Prištinom bavila više simbolima nego suštinom. Demokrate su se bojale da mogu biti optužene za izdaju. Namera DS je bila da politikom malih ustupaka u normalizaciji odnosa sa Kosovom zadovoljava zapadne zemlje i napreduje u evrointegracijama. Kada jednom Srbija dođe u fazu da može da postane članica EU, Tadić se nadao da će taj politički cilj građanima biti toliko važan da će pristati na nezavisnost Kosova ili da će se odnosi u svetu toliko promeniti da će Srbija postati članica EU i bez fakičkog priznanja nezavisnosti.

Promena vlasti u Beogradu i izbor konzervativca Tomislava Nikolića za predsednika potpuno su poremetile takav plan. Plan zapadnih zemalja se zanimalo na pretpostavci da Srbija nikada, i ni pod kojim uslovima neće odustati od namere da postane članica EU. Dolaskom na vlast konzervativne Vlade, bez obzira što je njen osnovni proklamovani cilj jeste članstvo Srbije u EU, ta pretpostavka je dovedena u pitanje. Bez obzira što nova Vlada nijednim gestom nije pokazala da odustaje od evropskih integracija ona će biti manje podložna uslovljavanjima od Tadićeve vlade. Jednostavno, evropske integracije nisu osnovni politički cilj većine stranaka koje čine Vladu, tako da zastoj u evropskim integracijama njima ne bi izazvao velike političke probleme. Nova vlast je manje podložna uticajima EU, a sa druge strane ima veći kapacitet za donošenje teških odluka u vezi sa Kosovom od bivšeg predsednika Tadića i njegove DS. Predsednik Tomislav Nikolić i premijer Ivica Dačić imaju imidž nacionalista u srpskoj javnosti i njihove odluke, kakve god bile, niko neće smatrati izdajom. Oni su to demonstrirali odmah po dolasku na vlast kada su saopštili da će sprovesti sve tehničke dogovore sa Kosovom koje je prethodna vlada postigla, kao i kada su pristali da Kosovo učestvuje na regionalnim skupovima država bez fusnote (*fusnota je napomena po kojoj je trebalo na zvaničnim regionalnim skupovima da će ime Kosovo biti upotrebljeno bez prejudiciranja pozicije oko statusa i u skladu sa Rezolucijom 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti*). Da je isto to Tadićeva vlada uradila, u javnosti bi bila optužena za veleizdaju. Nikolić i Dačić kao osvedočeni nacionalisti ove odluke mogu da donesu bez ikakvih političkih posledica. To znači da će se trajno političko rešenje odnosa Srbije i Kosova lakše postići sa Nikolićem i Dačićem nego što bi bilo sa Tadićem.

Toga je svestan i predsednik Nikolić i zato je na zasedanju Generalne skupštine UN u Njujorku poručio da **“Srbija hoće da reši problem Kosova i Metohije mirnim putem”** kroz **“otvorene i direktne pregovore sa Albancima”**. **“Naš cilj je bolji život svih građana, a posebno u našoj južnoj pokrajini. Bez Kosova i Metohije, Srbija ne može napred, baš kao što i građani Kosova i Metohije, bez Srbije ne mogu napred. Zato je dijalog na najvišem političkom nivou ono što građani zaslužuju. Više neće biti bežanja od odgovornosti i svođenja razgovora na rešavanje tehničkih pitanja, kao ni pokušaja da se smanji nivo važnosti, a rezultat je u krajnjoj konsekvenci isti: implicitno prihvatanje situacije na terenu. Zbog toga je izlaz u odgovornom, iskrenom i neposrednom rešavanju problema u direktnim pregovorima, uz spremnost na ustupke koji moraju biti proporcionalni”**, poručio je predsednik Nikolić.

Za Srbiju je dobro što je preuzela inicijativu u rešavanju kosovskog problema. Može se reći da Srbija prvi put od 2002. godine kada je bivši premijer **Zoran Đinđić** (ubijen u atentatu 2003. godine) zatražio od međunarodne zajednice da se odmah počne sa rešavanjem statusa Kosova pokazuje šta hoće. U međuvremenu su, prijatelji Srbije u međunarodnoj zajednici veoma često prekoravali Beograd da zna šta neće, ali da niko ne iznosi šta hoće u vezi sa Kosovom. Na te prigovore pokušao je da odgovori bivši predsednik Tadić iznošenjem svog Plana u četiri tačke, ali kako taj plan nisu pratili konkretni potezi u smislu pozivanja političkog rukovodstva kosovskih Albanaca na pregovore i usvajanja na srpskoj Skupštini ostao je njegova lična i neuspešna inicijativa. Kako će izgledati srpska platforma za Kosovo koju je najavio predsednik Nikolić javnost u ovom trenutku se ne zna, ali je veoma dobro da se o njoj izjasni Skupština, kao i da dobije što širu podršku političkih stranaka u Srbiji.

Da li pokušaji Srbije da direktno pregovara sa vladom u Prištini znače da Srbija odustaje od svog puta u EU? Nužno, ne. Čak je i dobro razdvojiti ta dva pitanja jer rešavanje vekovnog sukoba između Srba i Albanaca je prevashodno u interesu oba naroda. Međunarodna zajednica tu može da pomogne svojim uticajem, ali treba da bude svesna da ako najavljeni politički razgovori Srba i Albanaca propadne, nove prilike dugo neće biti. Tada će kosovski problem ostati zamrznuti konflikt što ne odgovara nikome. Zato ove pregovore treba dobro pripremiti da bi bili uspešni, a obe strane će morati da budu spremne na **“teške kompromise”** kako je to nedavno rekla evropska komesarka za spoljne poslove **Ketrin Ešton**. Srbija treba da nastavi svoj evropski put ispunjavanjem drugih, podjednako teških uslova kao što su ekonomske i društvene reforme, borbom protiv kriminala i korupcije i uredjenjem javne uprave. Ovaj posao neće biti nimalo lak i zato je, ne samo zbog Kosova, danas Srbija veoma udaljena od članstva u EU.

Nedavno je kosovski premijer **Hašim Tači** izjavio da su **“Srbija i Kosovo međusobni taoci”**. Ova izjava možda najbolje odslikava trenutno stanje između Beograda i Prištine. Danas postoje svi uslovi da dođe do istorijskog dogovora Srba i Albanaca. U Beogradu i Prištini su na vlasti političari koji imaju nesporn nacionalni autoritet, ali i dobre odnose sa međunarodnom zajednicom, i Srbi i Albanci su umorni jer se problemi koje imaju ne rešavaju, a politike koje su vodila njihova rukovodstva su iscrpljena i nisu dala rešenja. Znači, pozornica za veliki istorijski događaj je postavljena i po mnogo čemu podseća na predvečerje Dejtona kojim je 1995. godine zaustavljen rat u Bosni i Hercegovini. Da li će šansa biti iskorišćena ipak ne zavisi samo od lidera iz Beograda i Prištine koji će pregovarati, već i od međunarodne zajednice.

INTERNATIONAL COMMUNICATIONS PARTNERS

NEDELJNE ANALIZE I PROGNOZE

Jer Dejtonskog sporazuma ne bi bilo da međunarodna zajednica a pre svih SAD nisu čvrsto odlučile da se rat u Bosni prekine I u tom cilju su ozvršile snažan pritisak na sve tri strane da učine veoma bolne I teške ustupke. Da li je sada međunarodna zajednica svesna da u rešavanju kosovskog problema nema "dobrih I loših momaka" već da je neophodno tražiti realna i održiva rešenja saznaćemo brzo. Ipak, 2013. godina je najvažnija za Srbe i Albance jer njihov vekovni spor možda bude završen istorijskim sporazumom ili zamrzavanjem konflikta za duži vremenski period po kiparskom scenariju koji oduzima budućnost budućim generacijama na obe strane.